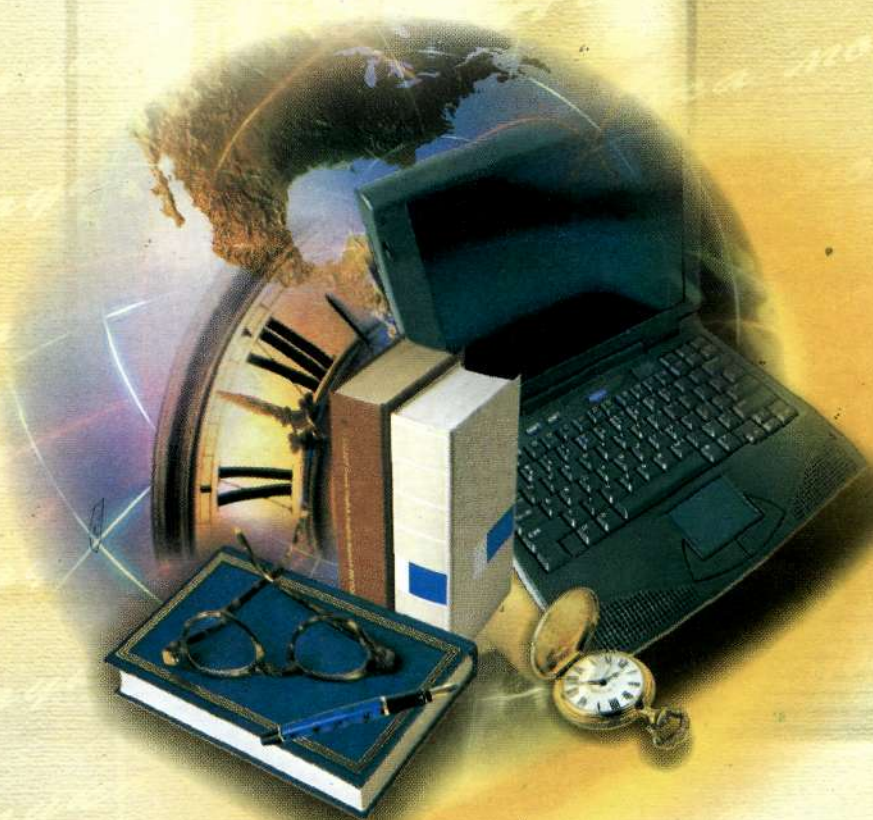

Наука молода

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ МОЛОДИХ ВЧЕНИХ
ТЕРНОПІЛЬСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО
ЕКОНОМІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

ISSN 1818-2682

Випуск 19
2013 рік

Збірник наукових праць
молодих вчених
Тернопільського національного
економічного університету

НАУКА МОЛОДА

До 50-річчя
Тернопільського національного
економічного університету

Тернопіль
ТНЕУ
2013

НАУКА МОЛОДА

Випуск 19
2013 рік

Збірник наукових праць
молодих вчених
Тернопільського національного
економічного університету

Видається з травня 2003 р.

Затверджено рішенням Вченої ради ТНЕУ,
протокол № 8
від 29 травня 2013 р.

Зареєстрований Вищою атестаційною комісією України як фахове економічне видання
(Бюлетень ВАК України. – 2006. – № 4. – С. 5. Бюлетень ВАК України. – 2009. – № 11. – С. 7)
Затверджено постановою президії ВАК України від 14. 10. 2009 р. № 1-05/4

*Свідectво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації
КВ № 12266-1150 ПР від 1 лютого 2007 р.*

Головний редактор

Адамик Б. П., к. е. н., доц.

Заступники головного редактора:

Мартинюк В. П., д. е. н., доц.,

Монастирський Г. Л., д. е. н., доц.

Редакційна колегія:

Адамів О. П., к. т. н., доц.

Бруханський Р. Ф., к. е. н., доц.,

Гринчуцький В. І., д. е. н., проф.,

Квасовський О. Р., к. е. н., доц.,

Кравчук Н. Я., к. е. н., доц.,

Крисоватий А. І., д. е. н., проф.,

Крупка Я. Д., д. е. н., проф.,

Луцишин З. О., д. е. н., проф.,

Мельник А. Ф., д. е. н., проф.,

Мельник Ю. В., к. е. н.,

Пруський О. С., к. е. н., доц.,

Пуцентейло П. Р., д. е. н., доц.

Романів Р. В., к. е. н., доц.,

Шушпанов Д. Г., к. е. н., доц.,

Ярошук О. В., к. е. н., доц.

У збірнику подано наукові праці, в яких досліджуються проблеми управління розвитком соціально-економічних систем мікро-, мезо- та макrorівнів, функціонування міжнародної економіки в ХХІ ст., розвитку фінансово-кредитної системи України, інституційного забезпечення економічного зростання, становлення ефективної системи обліку, аналізу та аудиту.

Для науковців і практиків, викладачів та студентів вищих освітніх навчальних закладів.

*Відповідальність за достовірність фактів, власних імен, цитат, цифр
та інших відомостей несуть автори публікацій.*

Електронний варіант збірника в Інтернеті:

<http://www.library.tane.edu.ua>

<http://www.nbuv.gov.ua>

ISSN 1818-2682

© ТНЕУ, 2013

ЗМІСТ

УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ МІКРО-, МЕЗО- ТА МАКРОРІВНЯ

Наталія ДОБІЖА

Особливості лізингових взаємовідносин в аграрному секторі 9

Тетяна ЖЕЛЮК

Управління національною економікою: можливості забезпечення
збалансованого розвитку 13

Григорій МОНАСТИРСЬКИЙ

Удосконалення регіональної структури національної економіки 18

Еліжбета НАВРОЦЬКА

Зміни у функціонуванні СПА-підприємств на польських СПА-курортах 29

Марина НАГАРА

Трансформація ролі управління людськими ресурсами підприємства
в сучасних умовах 33

Петро ПУЦЕНТЕЙЛО

Особливості державної підтримки галузі м'ясного скотарства 39

Анджей РАПАЧ, Дарія Еліжбета ЯРЕМЕН

Базові інструменти планування розвитку туристичної інфраструктури
на муніципальному рівні 48

Костянтин РЕВУН

Прикладні аспекти управління сталим розвитком 55

Ярослав ФЕДЕНЧУК

Методологічні засади антикризового управління розвитком міста 61

МІЖНАРОДНА ЕКОНОМІКА В ХХІ СТОЛІТТІ

Юрій КЛАПКІВ

Фінансові інструменти в Спільній аграрній політиці ЄС 66

Людмила МАТКОВСЬКА

Організація вільного часу (дозвілля) як основа для формування туристичного
продукту на прикладі Федеративної республіки Німеччини 70

Петро ПУЦЕНТЕЙЛО

ОСОБЛИВОСТІ ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ ГАЛУЗІ М'ЯСНОГО СКОТАРСТВА

Визначено особливості державної підтримки м'ясного скотарства в сучасних умовах. Запропоновано пропозиції концептуального характеру з удосконалення механізмів державного регулювання галузі. Розроблено заходи державної підтримки фінансового забезпечення аграрного сектору.

Peculiarities of state support of beef cattle in modern conditions. A proposal to improve the conceptual nature of the mechanisms of state regulation of industry. Developed measures of state support financial support of the agricultural sector.

Створення конкурентоспроможного агропродовольчого виробництва неможливе без посилення ролі держави і підтримки аграрного сектору України. Виходячи з параметрів функціонування агропродовольчої системи, держава має розробляти і проводити в життя єдину політику в галузі продовольства. Мета цієї політики – гарантувати громадянам України фізичну та економічну доступність продуктів харчування відповідно до фізіологічних норм харчування незалежно від їх віку, майнового і посадового становища, місця проживання. Сталий і збалансований розвиток агропродовольчої системи України має забезпечуватися раціональною пропорційністю між чинниками виробництва та необхідними темпами його розвитку в умовах ризику і мінливості зовнішніх умов функціонування для задоволення потреб населення у м'ясі яловичини. Загалом держава має забезпечувати: а) умови для виробництва необхідного обсягу продуктів харчування; б) продовольчу незалежність країни; в) створення та підтримку державних продовольчих резервів; г) відповідність якості вироблених і реалізованих продуктів харчування вимогам державної системи стандартів; д) нормативно-правове регулювання.

Проблема державного регулювання і підтримки агропромислового комплексу досліджена в науковій літературі, зокрема у працях В. Бакуменка [1], М. Віткова [2], С. Кваші [3], Ю. Лопатинського [4], О. Могильного [5], М. Одінцова [6], А. Пучкова [7], Л. Шкварчук [8]. Однак поза увагою дослідження опинилося питання державного розвитку, регулювання і підтримки галузі м'ясного скотарства в сучасних умовах функціонування ринкових відносин.

Мета статті – теоретичне узагальнення сутності, змісту і складу процесу державного регулювання і підтримки м'ясного скотарства, орієнтованого на ефективне функціонування з урахуванням особливості ситуації в галузі, що склалася.

Державне регулювання в умовах ринкової економіки – це система законодавчих, виконавчих і контрольних заходів, які держава вживає з метою забезпечення соціально-економічного розвитку країни. Це полісистемне поняття, притаманне природній, суспільній, організаційній, технологічній, технічній та іншим сферам суспільного життя і природного розвитку середовища, й зумовлює стабільність, підтримує постійність та певний рівень функціонування зовнішньої і внутрішньої систем. Найбільш складною сферою державного регулювання є розвиток аграрних виробничих відносин, на які впливають численні чинники як зовнішнього, так і внутрішнього середовища. Державне регулювання в аграрній сфері поряд з ринковим механізмом є раціональним доповнюючим симбіозом двох протилежних за змістом інструментів, поєднання яких дає необхідний позитивний результат.

Стосовно сільського господарства використовуються різноманітні форми державного регулювання, найбільш важливими з яких є такі: *податкове регулювання; грошово-кредитне регулювання; бюджетне регулювання; регулювання шляхом формування державних програм і державних замовлень; цінове регулювання; соціальне регулювання; регулювання умов праці, трудових відносин,*

оплати праці; регулювання охорони й відновлення навколишнього середовища; регулювання за допомогою обмежень і заборон; безпосереднє управління.

З метою формування аграрної політики у галузі м'ясного скотарства має бути організована цілеспрямована і скоординована діяльність державних та господарських структур, затверджена доктрина продовольчої безпеки та розроблена концепція сталого розвитку сільськогосподарських територій на основі програмно-цільових параметрів. Необхідно, щоб правові, економічні та організаційні заходи у сфері продовольчого забезпечення знайшли відображення в державних прогнозах соціально-економічного розвитку, цільових державних і регіональних програмах. Зокрема, мають бути надані субсидії для фінансової підтримки реалізації програм, що передбачають розвиток м'ясного скотарства, і на його базі розвиток виробництва кормів, переробного і постачальницько-збутового виробництв, пов'язаного з цією галуззю, що має істотне значення для соціально-економічного розвитку країни та її областей.

Основним завданням державної аграрної політики у м'ясному скотарстві є забезпечення сталого розвитку галузі в умовах відкритого конкурентного середовища, налагодження ефективних ринкових інституцій, надання державної підтримки, створення умов для фінансової самодостатності усіх сільськогосподарських товаровиробників. Отже, необхідність державної підтримки сільськогосподарських товаровиробників в умовах ринкових відносин обумовлена передусім тим чинником, що ринкові механізми господарювання не можуть функціонувати з тією ж ефективністю і повнотою в аграрній сфері економіки, як товаровиробники інших секторів національної економіки. Це пов'язано насамперед зі специфікою галузі м'ясного скотарства, де товаровиробнику доводиться працювати з біологічними об'єктами, продуктивність яких багато в чому зумовлена природними чинниками. Заходи державної аграрної політики мають бути спрямовані, насамперед, на зміцнення ролі держави через механізми державної бюджетної та податкової підтримки галузі, удосконалення системи її управління, формування ринкової інфраструктури плеїнного і товарного ринку й системи контролю якості продукції, підтримку експортного потенціалу галузі та нарощуванні поголів'я тварин, для недопущення будь-яких спадів у виробництві стратегічно важливої для забезпечення продовольчої безпеки держави м'ясом яловичини й зміцнення її конкурентоспроможності на світових ринках. Основою має стати адекватна сучасним вимогам системам державної підтримки галузі м'ясного скотарства.

У галузі м'ясного скотарства виділяють такі форми підтримки сільськогосподарських товаровиробників: пряма, непряма й опосередкована (рис. 1).

Під прямою державною підтримкою розуміється бюджетна підтримка вітчизняних виробників м'яса яловичини, котра безпосередньо впливає на їхню фінансово-господарську діяльність.

До форм прямої державної підтримки зараховують субсидії на сільськогосподарське виробництво і матеріально-технічні ресурси, субсидування кредитування підприємств з вирощування великої рогатої худоби, фінансове забезпечення лізингових схем, субсидії на відшкодування частини витрат сільськогосподарських товаровиробників на страхування життя тварин, субсидії на витрати капітального характеру, виділення бюджетних коштів на підтримку аграрної науки. Форми прямої підтримки спрямовані на збереження, підтримку і розвиток сільськогосподарського виробництва (метод підтримки – субсидування виробництва м'яса яловичини). Це сприяє підтримці доходів товаровиробників і дає змогу компенсувати частину витрат, пов'язаних із сільськогосподарським виробництвом.

Під непрямою формою державної підтримки м'ясного скотарства слід розуміти вплив з боку органів державного управління АПК на результати фінансово-господарської діяльності сільськогосподарських товаровиробників м'яса яловичини, який здійснюється непрямыми методами.

До непрямої форми державної підтримки слід зарахувати пільгове оподаткування сільськогосподарських товаровиробників, запровадження єдиного сільськогосподарського податку, виділення бюджетних коштів на здійснення закупівлі сільськогосподарської продукції для державних потреб, проведення товарних і закупівельних інтервенцій.

Опосередкована форма державної підтримки м'ясного скотарства являє собою підтримку і сприяння розвитку виробничої та соціальної інфраструктур, розвитку ринкових відносин, формування макроекономічної політики, тобто при якій відбувається зміцнення виробничого потенціалу і позицій на споживчому ринку через опосередковані форми в основному програмно-цільового характеру, які прямо не пов'язані з аграрним сектором економіки, наприклад реалізація програм підвищення рівня життя мешканців сільських територій.

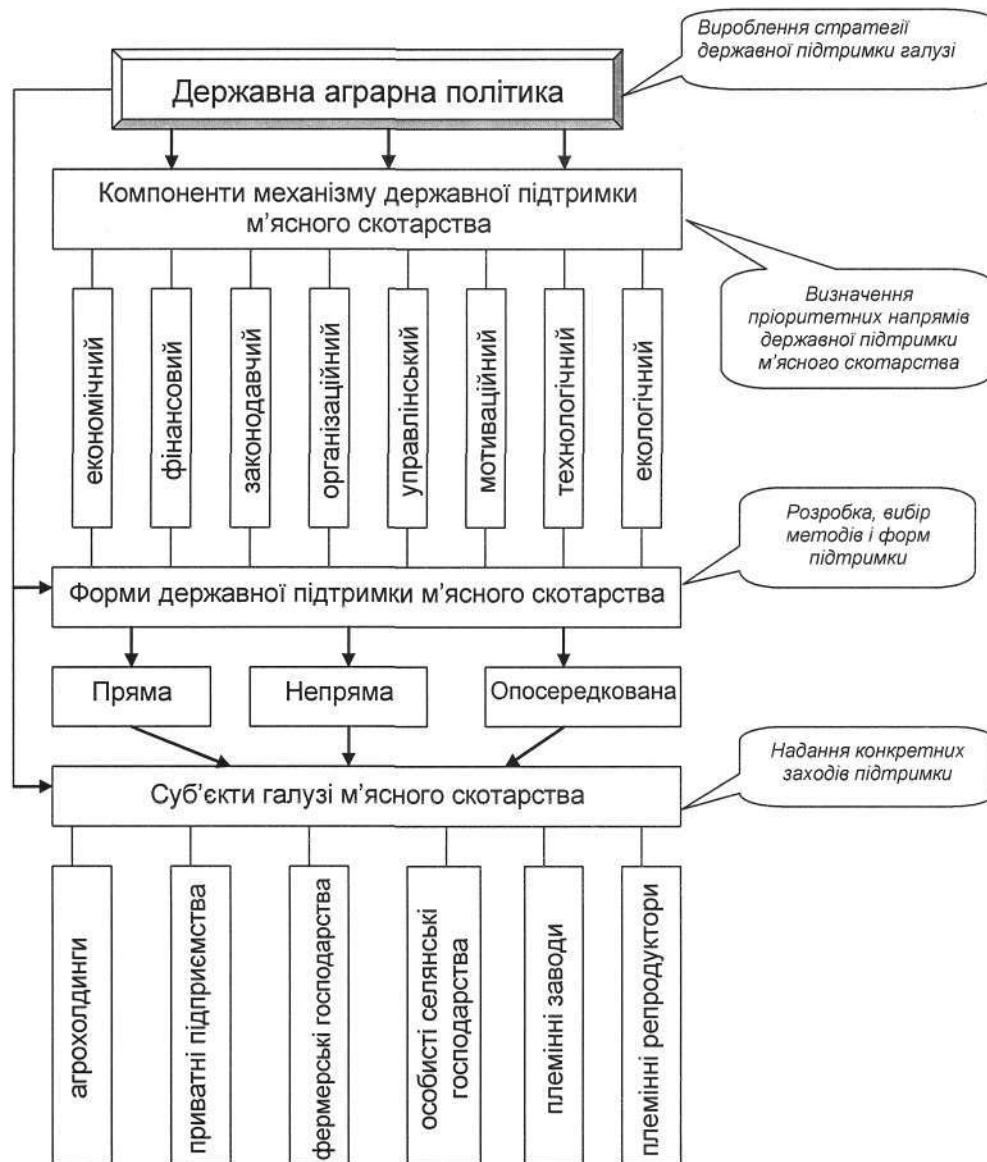

Рис. 1. Механізм державної підтримки м'ясного скотарства

Форми підтримки здійснюють прояв під впливом обраної державної агропродовольчої доктрини і реалізованої державної аграрної політики. Форми підтримки можуть змінюватися і трансформуватися, передусім з урахуванням соціально-економічного становища виробників м'яса яловичини та розвитку сільських територій. Істотний вплив на розмір і форми державної підтримки справляє диспаритет цін на продукцію, реалізовану сільськогосподарськими товаровиробниками, і товари промисловості, які ними закуповуються. Механізм державної підтримки насамперед має бути спрямований на збереження паритетних співвідношень.

Організаційно-економічний механізм державної підтримки і регулювання м'ясного скотарства, як важливий компонент державного регулювання АПК в сучасних умовах господарювання, має формуватися з дотриманням таких важливих принципів: своєчасна розробка планових показників розвитку галузі; достатність фінансування усіх запланованих програм; цільове використання державних коштів; виконання запланованих показників розвитку галузі; попереджувальний характер заходів

підтримки; оперативне реагування на дестабілізуючі чинники впливу; адресність державної підтримки; відкритість при плануванні, розподілі і контролі державних коштів; доступність усіх сільськогосподарських товаровиробників з отримання державних коштів; врахування регіональних і зональних особливостей функціонування галузі при наданні державної допомоги.

На галузевому рівні передбачається вирішення таких проблем, як розробка загальних принципів розвитку м'ясного скотарства і заходів, спрямованих на забезпечення продовольчої безпеки країни; створення у тваринництві оптимального ресурсного потенціалу; забезпечення паритету цін між продукцією сільськогосподарських товаровиробників та інших галузей; регулювання кредитно-фінансової системи.

На регіональному рівні мають бути вирішені такі завдання: зростання кількості прибуткових господарств; реалізація антимонопольної політики і підтримки багатокладності організаційно-правових форм господарювання; регулювання виробництва і збуту продукції тваринництва; розробка й ефективна реалізація програми соціально-економічного розвитку сільських територій; залучення інвестицій; здійснення інформаційно-консультаційної діяльності.

За даними Організації економічного співробітництва і розвитку (ОЕСР), у 25 країнах, котрі входять у це угруповання, розмір підтримки сільськогосподарських товаровиробників у 2009 р. становив 468 млрд. дол. США [8, с. 14]. У США федеральні бюджетні асигнування на сільське господарство виділяють у вигляді прямих грошових виплат, пільгових кредитів, безвідсоткових позик і платежів на безповоротній основі. Державна система кредитування займає близько половини виданої фермерам позик усіма комерційними банками і страховими компаніями. Частка державних субсидій у чистому грошовому доході американських фірм становить 25–35%, а за окремими напрямками у несприятливі роки питома вага урядових платежів у чистому доході ферм коливається від 60 до 100% [9, с. 4].

Державна підтримка у зарубіжних країнах здійснюється за різними напрямками і показниками, але завжди має загальнодержавний характер і певні єдині показники для підприємств різних організаційних форм господарювання. Країни ЄС, США і Японія надають підтримку сільськогосподарському товаровиробнику переважно через встановлення гарантованих цін на основні сільськогосподарські продукти з метою забезпечення стабільності доходів фермерських господарств, відтворювальних процесів та оновлення аграрного виробництва. Водночас за допомогою антимонопольного законодавства обмежуються рівень цін на основні та оборотні засоби, що їх виробляють і продають корпорації або фірми-монополісти сільськогосподарським товаровиробникам.

Варто зазначити, що державна підтримка сільського господарства у зарубіжних країнах являє собою складний механізм, котрий включає різноманітний інструментарій, що впливає на доходи фермерів, структуру сільськогосподарського виробництва, фінансово-кредитний сектор. Іноземний досвід має практичне значення для агропромислового виробництва нашої країни, однак використовувати його потрібно з урахуванням особливостей економічного розвитку України.

На нашу думку, проблему потреби м'ясного скотарства в бюджетних коштах слід розглядати на тривалу перспективу мінімум 8–10 років. Вихідним пунктом при цьому мають служити не тільки реальні можливості економіки країни, а й науково обґрунтована потреба галузі у цій підтримці, напрями її ефективного використання, тому доцільно бюджетну підтримку галузі м'ясного скотарства розділити на чотири групи.

До першої групи слід зарахувати прямі бюджетні виплати сільськогосподарським товаровиробникам, котрі включають підтримку ринкових цін на м'ясо яловичини, диференційовані виплати за наявне поголів'я худоби, її вгодованість згідно з віком тварин, а також інші, які безпосередньо стимулюють виробничу діяльність.

Другу групу становить бюджетна підтримка інвестиційних проектів, котрі охоплюють будівництво тваринницьких приміщень, придбання племінної худоби, техніки тощо. Формами підтримки розвитку основних фондів є лізинг і пряма бюджетна участь у конкретних проектах.

Третя група – бюджетна підтримка розвитку сільських територій. Вона торкається сільських населених пунктів, що перебувають у складних соціально-економічних умовах. Розвиток на цих територіях м'ясного скотарства забезпечить зайнятість сільського населення.

До четвертої групи слід зарахувати загальні послуги, що надаються сільському господарству. Це фінансування державних організацій, котрі безпосередньо обслуговують сільські території, сільськогосподарська наука і навчання, племінна справа, ветеринарне забезпечення, дорадництво і консалтинг.

Кошти бюджетної підтримки галузі м'ясного скотарства доцільно розділити у таких пропорціях: прямі бюджетні виплати сільськогосподарським товаровиробникам – 50%; структурна підтримка та інвестиційні проекти – 20%; соціально-економічний розвиток сільських територій – 25%; загальні послуги, що надаються сільському господарству – 5%.

Для удосконалення механізму державної підтримки необхідно: визначити критерії розподілу бюджетних коштів; запровадити механізм участі сільськогосподарських товаровиробників у програмах державної фінансової підтримки на умовах рівного доступу та ефективного використання бюджетних коштів; збільшити обсяги фінансування наукових досліджень і розробок, дорадчої діяльності, освіти, розвитку соціальної сфери села та сільських територій, системи контролю за безпечністю та якістю продуктів харчування; підвищити ефективність видатків державного бюджету для підтримки аграрного сектору економіки шляхом запровадження програмно-цільового методу формування та використання бюджетних коштів; проводити моніторинг виконання бюджетних програм, за результатами якого скасовувати неефективні програми та спрямовувати фінансові ресурси на виконання програм, які найбільше відповідають цілям державної підтримки.

Основою стабілізації і нарощування чисельності м'ясної худоби, підвищення її продуктивності та ефективності розведення стане функціонування раціонального організаційно-економічного механізму, який забезпечить окупність затрат її власникам, а саме: гарантовані мінімальні ціни на живу масу худоби; взаємовигідна система економічних відносин між виробниками, переробниками і реалізаторами яловичини (одержання кожним із учасників інтегрованих формувань однакової суми прибутку на вкладений капітал з урахуванням терміну його обороту); державна фінансова підтримка галузі; удосконалення кредитно-фінансової та податкової політики.

На регіональному рівні увага буде зосереджена на: залученні коштів місцевого бюджету для фінансування м'ясного скотарства; розширенні інфраструктури мережі сервісних послуг з питань селекції та відтворення худоби, заготівлі, переробки і реалізації продукції скотарства; освоєнні ресурсозберігаючих екологічно безпечних технологій у скотарстві, підготовці кадрів масових професій та підвищенні рівня їх кваліфікації, створенні сільських дорадчих служб.

На рівні сільськогосподарських формувань з розведення м'ясної худоби слід забезпечити необхідні обсяги виробництва кормів, створити сприятливі умови утримання та годівлі тварин, підвищення ефективності селекційно-племінної роботи і рівня ветеринарного обслуговування.

Програма складається з таких етапів.

Перший етап (2011–2012 рр.): забезпечення нормативно-правової бази, розроблення та затвердження цільових програм «Пасовища», «Комбікорми», «М'ясний репродуктор» і «Відгодівельний майданчик» з одночасним впровадженням пілотних інноваційних проектів. Реалізація Програми передбачає застосування економічних важелів цінового регулювання ринку м'яса, зокрема, здійснення товарних та фінансових інтервенцій, застосування пільгового режиму оподаткування при закупівлі племінних ресурсів і технологічного обладнання, що зумовить удосконалення організаційно-економічних та правових механізмів регулювання розвитку ринку м'яса яловичини, підвищення доходів сільськогосподарських товаровиробників, сприятиме модернізації виробництва на основі інноваційних підходів і зменшенню витрат та отриманню продукції високої якості.

Другий етап (2013–2015 рр.) – виконання передбачених Програмою фінансово-економічних та організаційних заходів згідно визначених принципів і пріоритетів розвитку галузі м'ясного скотарства, реалізація цільових програм та пілотних проектів.

Третій етап (2016–2020 рр.) – передбачається використання в повному обсязі державного механізму регулювання ринку м'яса яловичини, завершення реалізації цільових програм та пілотних проектів, досягнення передбачених Програмою основних цільових індикаторів.

Особливої уваги заслуговує питання визначення методики розміру державної підтримки м'ясного скотарства.

Розроблена методика характеризується комплексним підходом і включає шість варіантів визначення розміру державної підтримки з урахуванням рівня планування розвитку м'ясного скотарства (державний, обласний, місцевий) (табл. 1).

Таблиця 1

Планування розмірів бюджетної підтримки м'ясного скотарства

Варіант	Процедура здійснення	Ефективність
I	Розмір підтримки визначається у вигляді частки від вартості отриманої валової продукції м'ясного скотарства	Звужене відтворення
II	Розмір підтримки встановлюється у вигляді частки від загального об'єму виручки отриманої від реалізації продукції м'ясного скотарства	Розширене відтворення
III	Враховуючи існуючий диспаритет цін, розмір бюджетної підтримки встановлюється як частка у загальному об'ємі прямих витрат, пов'язаних з виробництвом м'яса яловичини	Розширене відтворення
IV	Розмір підтримки на м'ясне скотарство у видатковій частині бюджету задається параметром скорегованим на частку галузі у виробництві валового продукту в регіональному розрізі	Просте відтворення
V	Використання нормативного підходу при визначенні розміру бюджетної допомоги для забезпечення розширеного відтворення	Розширене відтворення
VI	Врахування обсягу виробництва м'яса яловичини для забезпечення населення згідно раціональних норм харчування і норм мінімального споживчого кошика	Розширене відтворення

Пріоритетними напрямками бюджетного фінансування є такі сфери субсидування: м'ясне скотарство; виробництво кормів; поліпшення земель; технічне переозброєння; будівництво тваринницьких приміщень.

Загалом вважаємо, що підходи до визначення розмірів державної бюджетної підтримки сільськогосподарських товаровиробників мають бути науково обґрунтовані й узгоджені з цілями і завданнями державних і регіональних програм розвитку агропромислового комплексу. Планування дотацій обов'язково має враховувати рівень продовольчого самозабезпечення населення м'ясними продуктами харчування, що буде характеризувати продовольчу незалежність як регіону, так і держави загалом.

В умовах обмеженої державної підтримки м'ясного скотарства особливої актуальності набувають питання кількісного зростання субсидування товаровиробників м'яса яловичини та підвищення ефективності галузі. Ці питання тісно пов'язані між собою, оскільки, з одного боку, нема сенсу витрачати обмежені фінансові ресурси державного бюджету, нарощуючи неефективну підтримку, з іншого боку, навіть ідеально вивіреним механізмом державної підтримки не зможе компенсувати її недостатній обсяг. З ефективністю державної підтримки АПК тісно пов'язане питання її розподілу серед потенційних одержувачів – товаровиробників м'яса яловичини. На нашу думку, здійснюючи підтримку, доцільно керуватися не тільки принципом розподілу матеріальної допомоги на підставі показників економічної ефективності виробництва або його фізичного обсягу, а й принципом мінімально необхідного соціального ефекту. Оскільки розвиток і власне існування більшості сільських населених пунктів безпосередньо залежить від діяльності сільськогосподарських підприємств, доцільно розподіляти підтримку таким чином, щоб забезпечити утримання «на плаву» навіть збиткових сільськогосподарських підприємств, поєднуючи із заходами щодо усунення причин їх неефективної господарської діяльності.

Причиною подібного підходу в наданні підтримки є те, що в сільській місцевості доволі складно організувати робочі місця, не пов'язані з аграрною сферою, зокрема тваринництвом. Їх створення

потребує значних капіталовкладень що є ризиковою справою. На нашу думку, краще виправляти ситуацію на існуючому підприємстві, ніж допустити його зникнення, а потім піднімати виробництво і село, яке без роботи в найкоротші терміни деградує «з нуля».

Проведені нами дослідження існуючої у м'ясному скотарстві практики субсидування товаровиробників м'яса яловичини дали змогу розробити ряд теоретико-методологічних положень, спрямованих на більш ефективне використання цих коштів. Зокрема, при здійсненні прямої бюджетної підтримки м'ясного скотарства ми пропонуємо перейти до мультикомпонентного субсидування товаровиробників м'яса яловичини. Перший компонент субсидії, котрий порівняно з наступним має невеликий за обсягом розмір, передбачається перераховувати на розрахункові рахунки товаровиробника-одержувача, і яким він може розпоряджатися на свій розсуд: реінвестувати у виробництво, залучати оборотні засоби виробництва, витратити для оплати і стимулювання праці на підприємстві.

Другий компонент моделі прямої бюджетної підтримки м'ясного скотарства слід охарактеризувати як безготівкову цільову субсидію, що перераховується на спеціальний відкритий рахунок товаровиробника. Підприємство може розпоряджатися коштами з цього рахунку лише стосовно таких операцій: придбання племінної худоби; закупівля доз сперми для відтворення основного стада; сплата отриманих кредитів і відсотків за ними; підготовка і перепідготовка фахівців технологічного спрямування; будівництво, реконструкція та капітальний ремонт об'єктів основних засобів; фінансування проведення прикладних наукових досліджень щодо підвищення ефективності виробничо-господарської діяльності товаровиробника – одержувача державної субсидії.

До сильних сторін другого компонента державної субсидії можна зарахувати такі: контроль за розпорядженням наданої субсидії з боку державних органів влади, зокрема управління агропромислового розвитку району і області; цільове використання коштів державного бюджету; концентрація фінансових ресурсів на пріоритетних цілях розвитку м'ясного скотарства; відносну самостійність щодо можливості товаровиробника за погодженням із державними органами влади визначати нагальні питання виробничо-господарської діяльності: «що робити», «як виробляти» і «для кого виробляти»?

Посилення економічно обґрунтованого державного регулювання та справедлива державна підтримка м'ясного скотарства мають встановити такий порядок використання другого компонента субсидії, який би сприяв досягненню максимально корисного ефекту для національної економіки загалом і для галузі тваринництва зокрема. Застосовуючи методологічний підхід ефекту мультиплікатора для галузей національної економіки, слід очікувати, що найбільш раціональним використанням другого компонента державної субсидії є придбання основних засобів вітчизняного виробництва, що приведе до максимального розширення попиту на останні. Тому доцільним є встановлення у відсотках до загальної суми другого компонента державної субсидії – нормативу використання коштів на придбання вітчизняної продукції. Подібний розподіл коштів другого компонента гарантує попит з боку м'ясного скотарства на продукцію вітчизняних галузей. Обмеження імпорту сприятиме нарощуванню власних потужностей, що дасть поштовх системному розвитку суміжних галузей і сприятиме досягненню стійкого розвитку тваринництва загалом і м'ясного скотарства зокрема.

Перевагами мультикомпонентного субсидування товаровиробників м'яса яловичини порівняно з класичною формою субсидії як економічної компенсації виробничих витрат є такі:

- поділ субсидії на окремі складові компоненти дає змогу вирішити проблему підвищення стимулу до опортуністичної поведінки одержувачів субсидії при збільшенні витрат на субсидування з боку державних органів. Нарощування обсягу класичних субсидій, що компенсують витрати, може послабити стимули до підвищення ефективності виробництва й заощадження ресурсів і сприяти завищенню витрат. Саме тому поділ мультикомпонентної субсидії товаровиробникам м'яса яловичини на окремі складові з різною динамікою граничної схильності до опортуністичного поведінки може певною мірою згладити цю проблему;

- створюються умови для досягнення більш раціональної структури використання державної підтримки її одержувачами. На відміну від класичного випадку, при якому розподіл підтримки на компенсацію витрачених засобів виробництва залишено на розсуд одержувача підтримки, виходячи з передумови про раціональність економічних рішень, прийнятих товаровиробниками, мультикомпонентне субсидування ґрунтується на передумові про недосяжність у даних конкретно-виробничих умовах повністю раціональної поведінки об'єктів державної підтримки і обмеженість всеосяжного державного регулювання галузей сільського господарства;

– субсидування лише виробленої товарної продукції м'ясного скотарства дає змогу відділити обсяг державної підтримки від отриманих товаровиробниками витрат господарської діяльності і стимулювати підвищення конкурентоспроможності. Отже, за необхідності можна встановлювати необхідну величину другого компонента державної допомоги на більш високому рівні, що зумовить підвищення ефективності галузі м'ясного скотарства.

З метою модернізації національної системи державної підтримки м'ясного скотарства в контексті сучасних викликів глобального середовища необхідно, з одного боку, визначити оптимальний розмір другого компонента державної субсидії, з іншого – пошук найбільш раціональних нормативів розподілу другого компонента державної субсидії між товаровиробниками яловичини різних форм власності і розмірів господарств, що зумовить гнучке корегування підходів для надання реальної допомоги з метою ефективного розвитку і функціонування галузі. Варто зазначити, що залежно від ефективності розвитку м'ясного скотарства в регіоні будуть змінюватися й оптимальні значення нормативу, котрий буде визначати реальний обсяг державної субсидії товаровиробникам.

Важливим елементом розробки й ефективності функціонування державної підтримки м'ясного скотарства виступає планування розміру державних дотацій. Розмір державної підтримки має бути тісно пов'язаний з кінцевими результатами виробництва, нормативами затрат і забезпечувати раціональне споживання м'яса яловичини населенням. Соціально й економічно виправданим вважаємо підхід у визначенні обсягів бюджетного фінансування, який будується, виходячи з необхідного обсягу виробництва сільськогосподарської продукції для забезпечення населення продовольством (за нормами мінімального споживчого кошика і за раціональними нормами харчування).

За кожним із варіантів розраховується потреба в основних видах ресурсів. Визначається потреба в кормах, пально-мастильних матеріалах, сільськогосподарській техніці та обладнанні, виробничо-технічних спорудах, обґрунтовуються обсяги фінансування робіт з поліпшення стада великої рогатої худоби, розглядаються й інші необхідні галузеві напрями. Розраховується також потреба у кваліфікованих робітничих кадрах та фахівцях. При обґрунтуванні потреби виробництва продукції тваринництва для переробних галузей розраховують необхідні потужності, потребу в сировині та інші види витрат. Аналогічні розрахунки проводяться за обслуговуючими галузями, що передбачає обов'язкове складання продовольчих і ресурсних балансів та планування на їх основі потужностей для переробки необхідної сировини. При розрахунках можливих обсягів виробництва м'яса яловичини обов'язково розробляються прогнози щодо особистих селянських та фермерських господарств. Порівняльний аналіз розроблених варіантів розвитку м'ясного скотарства дає змогу визначити реальні можливості збільшення виробництва яловичини та допоміжної сировини на плановий період.

Чітка структурна політика держави має бути спрямована на розвиток аграрного виробництва і зростання кількості конкурентоспроможних підприємств м'ясного скотарства, котрі зможуть швидко адаптуватись до викликів ринкової кон'юнктури і забезпечити зростання інноваційно-інвестиційної діяльності. Одним із головних завдань державного регулювання аграрного сектору є забезпечення ефективної взаємодії різних організаційно-правових форм сільськогосподарських підприємств і оптимальних темпів їх розвитку. Це сприятиме підвищенню конкурентоспроможності продукції м'ясного скотарства на основі поліпшення її якості, зменшенні затрат на виробництво за допомогою використання наукоємних агротехнологій і сучасного технічного забезпечення. Підвищення конкурентоспроможності м'ясного скотарства буде сприяти сталому розвитку сільських територій.

Місія державного регулювання м'ясного скотарства України має бути спрямована на створення організаційно-економічних векторів конкурентоспроможного розвитку галузі, насамперед через формування ефективної цінової, фінансово-бюджетної та кредитної політик, забезпечення виробництва м'яса яловичини в обсягах, які відповідають нормам державної продовольчої безпеки і дають змогу її експорту за кордон. Необхідна ефективна побудова системи державного управління, як галузевого, так і місцевого рівнів, що дасть змогу визначати вплив кожного з них на конкурентоспроможний розвиток об'єкта дослідження і розробляти механізм регулювання та підтримки на державному і локальному рівнях. На галузевому рівні слід формувати систему базових законів, визначати стратегію розвитку м'ясного скотарства і її пріоритети у певному часовому періоді, розробляти механізми державного регулювання і підтримки товаровиробників м'яса яловичини. Місцевий рівень управління повинен мати локальне спрямування на суб'єктів господарювання через призму організаційно-економічних і фінансово-бюджетних відносин.

Література

1. Бакуменко В. Д. Формування державно-управлінських рішень: проблеми теорії, методології, практики : моногр. / В. Д. Бакуменко. – К. : Вид-во УАДУ, 2000. – 328 с.
2. Вітков М. С. Інтенсифікація сільськогосподарського виробництва на інноваційній основі : моногр. / М. С. Вітков. – К. : ННЦ ІАЕ, 2008. – 220 с.
3. Кваша С. М. Механізм підтримки сільськогосподарського виробництва та шляхи його удосконалення : моногр. / С. М. Кваша, О. Д. Витвицька, К. В. Наконечна. – К. : ННЦ ІАЕ, 2009. – 200 с.
4. Лопатинський Ю. М. Трансформація аграрного сектора: інституціональні засади : моногр. / Ю. М. Лопатинський. – Чернівці : Рута, 2006. – 344 с.
5. Могильний О. М. Регулювання аграрної сфери : моногр. / О. М. Могильний. – Ужгород : ІВА, 2005. – 400 с.
6. Одінцов М. М. Формування і розвиток ринку продуктів тваринництва : моногр. / М. М. Одінцов. – Черкаси : Брама-Україна, 2009. – 296 с.
7. Шкварчук Л. О. Державне регулювання цін на продовольчому ринку : моногр. / Л. О. Шкварчук. – Львів : Простір-М, 2008. – 356 с.
8. Семенова Н. Н. Направления государственной поддержки аграрного сектора экономики в зарубежных странах / Н. Н. Семенова // Аграрный вестник Урала. – 2010. – № 1 (67). – С. 14–17.
9. Колесняк А. А. Продовольственная стратегия развитых стран мира / А. А. Колесняк, Т. В. Полозова // Вестник Краснодарского государственного аграрного университета. – 2009. – № 2. – С. 3–7.